

Підтримку надає:

Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Німецько-український
агрополітичний діалог

при Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України

Звіт з аграрної політики

APD/APR/01/2019

Бачення розвитку аграрного та лісогосподарського секторів у передвиборчих програмах кандидатів у президенти України

Анастасія Пилаєва
Німецько-український агрополітичний діалог

Київ, березень 2019

За підтримки

Про проект «Німецько-український агрополітичний діалог» (АПД)

Проект «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)» реалізується за підтримки Федеральним Міністерством продовольства та сільського господарства (BMEL) з 2006р. і наразі до 2021р. та за його замовленням через виконавця ТОВ ГФА Консалтинг Груп, а також робоче співтовариство, яке складається з ТОВ ІАК Аграр консалтинг, Лейбніц-Інституту аграрного розвитку в країнах з перехідною економікою та ТОВ АФЦ Консультантс Інтернешнл. Реципієнтом проекту виступає Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України «Дорада». При реалізації важливих заходів для розвитку ринку землі, використання державних земельних площ та приватизації АПД працює у кооперації з ТОВ з управління та реалізації земель (BVVG). Бенефіціаром проекту виступає Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Проект має підтримувати Україну в питаннях розвитку сталого сільського господарства, ефективної переробної промисловості та підвищення міжнародної конкурентоспроможності відповідно до принципів ринкової та регуляторної політик та з урахуванням потенціалу розвитку, який виникає в рамках Угоди про Асоціацією між ЄС та Україною. З цією метою Проект має надавати інформацію про німецький, зокрема, східнонімецький, а також міжнародний, європейський досвід з розробки рамкових аграрно-та-лісополітичних умов, а також з організації відповідних аграрно-політичних установ.

www.apd-ukraine.de

Автори:

Анастасія Пилаєва, експерт АПД

pylaieva@apd-ukraine.de

Дисклеймер

Даний звіт опубліковано за відповідальності Німецько-українського агрополітичного діалогу (АПД). Будь-які точки зору та результати, висновки, пропозиції чи рекомендації, зазначені в ній, належать авторам та необов'язково відповідають поглядам АПД.

Бачення розвитку аграрного сектору у передвиборчих програмах кандидатів у президенти України

Аграрний сектор України знаходиться у процесі активного реформування. Рамкові умови для аграрного виробництва, в тому числі доступ до фінансування, діючі програми державної підтримки, нові регулювання аграрного виробництва (стандарти якості та безпеки) постійно змінюються. Політична ситуація в країні залишається нестабільною, особливо напередодні президентських і Парламентських виборів 2019 року. Формування відповідної політичної стратегії значно впливає на подальший розвиток аграрного сектора. Під час підготовки до виборів кандидати у Президенти готують і представляють широкій публіці свою політичну програму, зокрема, деякі положення, що стосуються подальшого розвитку аграрного сектора України. Даний звіт має на меті зробити огляд бачення кандидатів у президенти щодо подальшого розвитку аграрного сектора, які представлені у їх передвиборчих програмах.

Аграрний сектор України є надзвичайно важливим для економіки країни. Його внесок до ВВП становить близько 10%, одночасно експорт сільськогосподарської продукції і продовольства становить більше 40% від загального експорту країни та є головним джерелом іноземної валюти. Аграрна політика впливає на розвиток цього сектору – «локомотива економіки». З 2017 року державна підтримка аграріїв набувала численних змін. Зі скасуванням спеціального режиму ПДВ, який діяв до кінця 2016 року, почала діяти нова система підтримки у вигляді прямих субсидій виробникам окремих видів продукції. При цьому, кожен рік змінюються самі програми державної підтримки та видатки на їх фінансування. Численні експерти посилаються на мінливість і відсутність послідовності аграрної політики України. У зв'язку з цим аграрії знаходяться у атмосфері невизначеності та не можуть планувати діяльність на довгострокову перспективу. Зараз у час президентських виборів, країна знаходиться на порозі змін у аграрній політиці. Постає багато питань, як буде розвиватися аграрний сектор у наступні роки, у тому числі щодо відкриття ринку землі і напрямків державної підтримки.

Чергові вибори на пост президента України відбудуться 31 березня 2019 року. Якщо жоден кандидат не набере абсолютну більшість голосів (51%), то другий раунд виборів відбудеться 21 квітня. Центральною Виборчою Комісією зареєстровано рекордну кількість кандидатів – 44 осіб, включаючи чинного президента України Петра Порошенка. Президентом може стати громадянин України, який досяг тридцяти п'яти років, протягом десяти останніх перед днем виборів років проживає в Україні та володіє державною мовою. Він обирається громадянами України строком на п'ять років та може бути Президентом України не більше ніж два строки підряд.

Задля розуміння бачення подальшого розвитку аграрного сектору кандидатами у президенти України, було проаналізовано 10 передвиборчих програм найпопулярніших кандидатів, які за даними соціологічних опитувань мають високі шанси на перемогу у виборах. Зважаючи на результати опитувань станом на 18 лютого, перше місце посідає Юлія Тимошенко, керівник партії «Батьківщина» та блоку Тимошенко, друге місце – Володимир Зеленський, лідер партії «Слуга народу», третє місце – чинний президент України Петро Порошенко (Див. Таблицю 1). Президент Порошенко лідирував у соціологічних опитуваннях щодо виборів у 2014 році, по результатам яких набрав 54,7% голосів виборців, у той час як Юлія Тимошенко – 12,8% голосів.

en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_2019_Ukrainian_presidential_election

2019 [edit]

Pollster	Date	Margin of error ^[1]	Sample size ^[2]	 Tymoshenko FA	 Zelensky SP	 Poroshenko Ind.	 Boyko Ind.	 Hrytsenko GP	 Lyashko RP	 Vikuk OB-PDP	 Sadovyi OS	 Shevch. UKROP	 Koshul. Svoboda
KIIS ^[3]	31.01.19 – 10.02.19	± 3.3 pp	2,007	15.8	26.9	17.7	9.8	6.1	6.6	1.6	2.3	2.2	1.3
Info Sapiens for Greenberg Quinlan Rosner Research ^[4]	01.02.19 – 07.02.19	± 2.3 pp	1,759	15	28	18	9	8	6	2	3	1	1
08.02.2019 - CEC finishes registering candidates^[4]													
BDM ^[5]	01.02.19 – 06.02.19	± 1.6 pp	4,073	21.3	17.0	10.8	4.5	8.9	9.7	5.7	3.8	4.6	1.8
SC of M.Dragomanov ^[6]	25.01.19 – 02.02.19	± 2.3 pp	1,800	14.5	18.2	17.2	8.4	5.2	4.5	3.7	3.9	2.1	0.5
Found UP ^[7]	18.01.19 – 31.01.19	± 2.5 pp	5,520	17.1	18.5	16.9	8.4	6.9	11.9	8.7	2.0	2.1	
Rating, Info Sapiens, SM ^[8]	19.01.19 – 30.01.19	± 1.0 pp	10,000	19.2	21.9	14.8	10.4	8.4	6.5	1.8	2.4	2.2	1.0
USP ^[9]	27.01.19 – 29.01.19	± 2.0 pp	2,500	20.2	17.6	11.9	12.8	9.4	7.2	3.9	3.6	3.2	2.3
SOCIS, KIIS, Razumkov Centre ^[10]	16.01.19 – 29.01.19	± 0.9 pp	11,000	15.7	23.0	16.4	9.3	8.1	6.7	2.4	3.4	3.5	1.3
Rating ^[11]	16.01.19 – 24.01.19	± 1.3 pp	6,000	18.2	19.0	15.1	10.0	8.5	7.0	2.6	2.7	2.9	1.5
29.01.2019 - Poroshenko announces he will seek re-election^[5]													
28.01.2019 - Vakarchuk declines to participate in election^[6]													
Rating for IRI ^[12]	13.12.18 – 27.12.18	± 2.0 pp	2,400	19	13	13	11	10	8	-	3	5	1
IAP ^[13]	17.01.19 – 25.01.19	± 2.2 pp	2,004	20.2	12.6	11.9	11.9	10.7	9.0	-	4.7	4.1	-
Active Group ^[14]	18.01.19 – 22.01.19	± 2.2 pp	5,000	20.8	20.5	14.4	4.8	6.8	7.6	5.0	3.8	2.1	1.9
SC of M.Dragomanov ^[15]	10.01.19 – 17.01.19	± 2.3 pp	1,800	17.4	9.4	17.1	5.4	5.3	10.1	2.6	5.1	3.8	0.6
BDM ^[16]	03.01.19 – 14.01.19	± 2.2 pp	2,123	22.6	13.6	10.3	4.7	9.3	9.5	5.6	3.5	3.9	2.0
IAP ^[17]	26.12.18 – 04.01.19	± 2.2 pp	2,016	19.3	12.9	11.3	11.6	11.1	9.1	2.8	4.5	4.2	
Found UP ^[18]	17.12.18 – 04.01.19	± 2.5 pp	5,312	18.1	12.8	15.1	6.2	8.1	13.5	6.3	2.2	3.0	1.6

Таблиця 1. Вибори Президента України 2019 (соціологічні опитування) станом на 18.02.2019
Джерело: https://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_2019_Ukrainian_presidential_election

У наступній частині звіту представлено тези стосовно розвитку аграрного сектору у передвиборчих програмах кандидатів у президенти, починаючи з чинного президента України – Петра Порошенка, який наразі займає третє місце по популярності серед виборців. Черговість кандидатів базується на рейтингу популярності у соціологічних опитуваннях відповідно до даних Таблиці 1.

Кандидати у президенти

Петро Порошенко (нар. 26 вересня 1965, Болград) — політик, державний діяч, чинний Президент України (з 7 червня 2014 року). У минулому народний депутат III, IV, V та VII скликань, працював міністром закордонних справ (2009—2010), міністром економічного розвитку та торгівлі (березень — грудень 2012), членом Ради НБУ (2007—2014).

У своїй передвиборчій програмі¹ чинний президент України виділяє п'ять стратегічних пріоритетів, які дадуть поштовх національній економіці та дозволять залучити мільярдні інвестиції. До цих пріоритетів входять наступні сектори: аграрний, ІТ, індустріальний (авіабудування та космічна галузь, суднобудування, оборонно-промисловий комплекс), транспортний та туристичний.

У програмі визначено, що перетворення України на глобального аграрного лідера можливе лише за умови, якщо експорт переробленої продукції буде перевищувати продаж сировинної продукції. Бачення кандидата у президенти щодо розвитку сектору виглядає наступним чином: «Саме на створення переробних підприємств, розвиток інфраструктури для виробників сільськогосподарської продукції і захист прав власників спрямовані першочергові кроки для розвитку агросектору».

Юлія Тимошенко (нар. 27 листопада 1960, Дніпропетровськ, нині Дніпро) — підприємець, державний діяч, народний депутат України з 1997 року, керівник партії «Батьківщина» та блоку Тимошенко. Два рази була прем'єр міністром України (у 2005 р. і у 2007-2010 рр.). Скандально відомий політик, пов'язаний з «Газовим конфліктом» між Україною та Росією. З 5 серпня 2011 до 22 лютого 2014 перебувала ув'язненні, адже була визнана винною за частиною 3 статті 365 Кримінального кодексу (перевищення влади та службових повноважень). Реабілітована Верховним судом України і Європейським судом з прав людини. У 2010 та 2014 роках балотувалася на посаду Президента України, набравши 45,5% і 12,8% голосів виборців відповідно.

На відміну від багатьох кандидатів на пост президента України, можна заявити, що пані Тимошенко дуже серйозно підготувалась до передвиборчої компанії. Її програма має декілька розроблених ініціатив: Нова молодіжна політика, Нова соціальна доктрина, Нова стратегія миру та безпеки, Новий економічний курс² та Нова народна конституція.

¹ Програма кандидата на пост президента України Петра Олексійовича Порошенка. Велика держава щасливих людей. <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001>.

² Тимошенко Ю.В., 2018, *Новий економічний курс України. Стратегія інноваційного розвитку*. https://nku.com.ua/wp-content/themes/nku/img/NKU_book.pdf

Основні тези передвиборчої програми³, які стосуються сільського господарства, звучать наступним образом:

- Продовження дій мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Продаж державних земельних паїв за ринковою ціною.
- Закріплення права на володіння землею тільки за українськими громадянами з обмеженням концентрації землі в одних руках.
- Встановлення річної орендної плати за сільськогосподарську землю на рівні 10% її ринкової вартості.
- Продовження безкоштовної видачі актів права власності на землю.

Більш того, Розділ 23 Нового економічного курсу називається «Ефективне використання сільськогосподарської землі в інтересах суспільства та оптимальна модель ринку землі». У Розділі визначені актуальні аграрні проблеми України та описані моделі функціонування ринку землі в різноманітних країнах світу. У третій частині Розділу автори Нового економічного курсу надають пропозиції щодо трансформації земельних відносин в Україні. На початку розділу є наступне речення: «У випадку необдуманого запровадження ринку землі Україна наражається на катастрофічні ризики повторення трагічної судьби Мадагаскару, який став жертвою масштабного захоплення землі іноземними інвесторами».

Пункт 1 пропозицій звучить як «Створення реального земельного кадастру і збереження мораторію на продаж земель до створення належних правових механізмів реєстрації і захисту права приватної власності на землю». Це стосується наповнення земельного кадастру та широке громадське обговорення проекту закону «Про обіг земель сільськогосподарського призначення». Також, сам проект закону має містити положення щодо обмежування права набуття власності на землю нерезидентам та надання пільгових прав на придбання землі дрібним професійним фермерам, які мешкають у даній місцевості.

У пункті 2 «Стимулювання розвитку сімейного фермерства через закріплення їх пріоритетного права на придбання земель сільськогосподарського призначення, надання доступу до банківських кредитів і розвиток аграрної інфраструктури», зокрема запропоновано:

- Визнати пріоритетну роль дрібних і середніх фермерських господарств та їх кооперативів, передбачати механізми їх інвестиційного кредитування та гарантувати доступ до інфраструктури зберігання і збуту продукції.
- Запровадити механізми доступного банківського кредитування.

³ Передвиборна програма кандидата у Президенти України Юлії Тимошенко.
<https://batkivshchyna.te.ua/передвиборна-програма-кандидата-у-пр/>

- Переорієнтувати державні програми компенсації відсоткових ставок за банківськими кредитами на потреби дрібних фермерських господарств, спростити процедури надання компенсації відсоткових ставок та ліквідувати конкурсний порядок їх надання.

У пункт 3 «Реформування системи державної підтримки аграрного сектору в напрямку зміни її спрямованості на потреби дрібних і середніх виробників та усунення корупційних факторів» пропонується усунути вади поточної системи державної підтримки та створити простий та прозорий механізм надання підтримки на розвиток дрібного і середнього фермерства. Нажаль, більш конкретної інформації, як саме можна вирішити проблеми і створити новий механізм державної підтримки авторами Нового економічного курсу не надається.

Пункт 4 визначено як «Заохочення створення обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів через надання правової допомоги і консультаційних послуг відповідальними установами». Єдиною пропозицією останнього пункту є наступне речення: «Важливою функцією обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів має стати організація місцевих ярмарок, торговельних майданчиків та ін. для продажу виготовленої продукції своїх членів, а також створення інтернет платформ для проведення торгів сільськогосподарською продукцією».

Резюмуючи аналіз програми та позиції Нового економічного курсу можна зазначити, що на відміну від інших кандидатів на пост президента, пані Тимошенко змістовно визначила своє бачення пріоритетів реформування аграрного сектору України. Також погоджуючись з експертами в галузі АПК⁴, які аналізуючи аграрну частину Нового економічного курсу, можна наголосити, що документ бракує змістовності та конкретики щодо вирішення актуальних проблем у сільському господарстві, які дуже широко визначені у документі.

Володимир Зеленський (нар. 25 січня 1978, Кривий Ріг) — політик, шоумен, актор, сценарист, продюсер та керівник «Студії Квартал-95». Суб'єкт висування на вибори президента - партія «Слуга народу». Цікавий тим, що є лідером популярного гумористичного шоу «Вечірній квартал», який виходить на екранах телевізорів починаючи з 2003 року. Ця програма відома своїм політичним гумором, де висвітлюються пороки українських політиків. 1 січня 2019 року заявив про те, що буде балотуватися на пост Президента України. У передвиборчій програмі пана Зеленського зазначено: «Я їду на один термін,

⁴ Олег Нів'євський та Денис Нізалов, 2018, *Аналіз Нового економічного курсу Юлії Тимошенко в частині АПК та земельних відносин*. KSEVoice. <https://voxukraine.org/uk/analiz-novogo-ekonomichnogo-kursu-yuliyi-timoshenko-v-chastini-apk-ta-zemelnih-vidnosin-ksevoice/>

щоб змінити систему заради майбутнього». Головними тезами програми є боротьба з корупцією, позбавлення президента і народних депутатів недоторканності, та народовладдя через референдуми. Пан Зеленський вважає, що для розвитку економіки першочерговими завданнями є: детінізація економіки, свобода конкуренції, розвиток внутрішнього виробництва, довгострокове недороге кредитування. Він також зазначив: «Я, як Президент, буду гарантом кожному великому інвестору, який прийде в Україну».

Варто відмітити, що у програмі⁵ пана Зеленського не багато уваги приділяється аграрним питанням. Лише кілька тез, які пов'язані з баченням розвитку аграрного сектору, висвітлені у програмі:

- Формування прозорого ринку землі.
- Екологія країни за рахунок введення європейських стандартів промислового і продовольчого виробництва. З програми: «Україна має стати світовим екологічним продовольчим супермаркетом».

Юрій Бойко (нар. 9 жовтня 1958 р., Горлівка) — політик, народний депутат України VI і VIII скликань, член Політичної Партії «Опозиційний блок». Міністр енергетики та вугільної промисловості України з 9 грудня 2010 року (з 11 березня 2010 і до реорганізації міністерства — Міністр палива та енергетики України) по 24 грудня 2012 року. Самовисунення на пост президента України у 2019 р. Балотувався у президенти України на попередніх виборах, отримавши 0,19% голосів.

У своїй передвиборчій агітації пан Бойко, особливу увагу приділяє подоланню конфлікту на Сході України виключно мирним шляхом. Позиціонує себе опозиціонером чинної влади та представником інтересів Східних та Південних регіонів України.

У передвиборчій програмі кандидата у президенти⁶ декілька тез стосуються аграрного сектору:

- Створення стимулів та спеціальних умов кредитування для розвитку і підтримки малого та середнього бізнесу, сільськогосподарських та фермерських підприємств.
- Розширення державної підтримки сільському господарству за рахунок повернення пільгового режиму оподаткування аграріям та впровадження ефективних та рішучих заходів боротьби з рейдерством.

⁵ Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського <https://program.ze2019.com/>.

⁶ Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Юрія Бойка «План мирного розвитку для України» <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001>

- Збереження землі у власності селян. «Відкриття ринку с/г землі - виключно за результатами загальнонаціонального референдуму!».

Анатолій Гриценко (25 жовтня 1957, село Багачівка, Черкаська область) — політик і військовий діяч, міністр оборони України (2005–2007), народний депутат України VI і VII скликань, голова Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони (VI скликання), голова політичної партії «Громадянська позиція». У 2010 та 2014 роках балотувався на посаду Президента України, набравши 5,5% голосів у 2014 році. Політичний слоган «Чесний президент – служитиме людям!». Кадрова політика на основі «трьох П»: професійності, порядності, патріотизму. У програмі кандидата у президенти зроблено акцент на створення сприятливих умов для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій через надійний захист права власності та легалізацію капіталів, у тому числі їх повернення із офшорів в Україну.

Що стосується тез щодо аграрних питань, то у передвиборчій програмі⁷ наголошується наступне:

- Стимулювання виробництва продукції з високою доданою вартістю в промисловості та аграрному секторі через податкові, митні і кредитні механізми, створення технологічних робочих місць з високою зарплатою.
- Впровадження земельного ринку тільки після 100% формування земельного кадастру, зміцнення фінансової спроможності фермерів, зупинки тіньового обігу земель та збільшення вартості землі на фоні загальної капіталізації країни.
- Надання державної підтримки середнім і малим фермерським господарствам, а не власникам агрохолдингів.

Олег Ляшко (нар. 3 грудня 1972, Чернігів) — політик, народний депутат України, журналіст, телеведучий. Лідер Радикальної партії Олега Ляшка. У 2014 Олег Ляшко балотувався у президенти України та одержав 8,32% голосів, зайнявши третє місце.

Основні тези програми партії⁸:

- «Перемога і десепаратизація». Включає в себе: рішучі дії на Сході України, збільшення військового бюджету, залучення США, ЕС і НАТО, боротьба з внутрішніми ворогами.
- «Корупцію – на вила». Боротьба з корупцією, олігархами та монополістами.

⁷ Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Гриценка Анатолія Степановича. http://www.grytsenko.com.ua/prohrama.html?print_this=1

⁸ Програма радикальної партії Олега Ляшка <http://liashko.ua/program>.

- Підтримка малого та середнього бізнесу. Зменшення податкового навантаження.
- Реформа державного управління. Дебюрократизація, прості і прозорі публічні послуги, електронне урядування.

Аграрні питання займають важливе місце у пріоритетах Радикальної партії. Один з них звучить так: «Без села – не буде України». Щодо передвиборчої програми, то бачення розвитку аграрного сектору кандидатом у президенти визначено наступним:

- Закріпити землю за українськими селянами та зробити фермерські господарства основою аграрного устрою країни.
- Надавати дотації на худобу у розмірі мінімум 5000 грн.

У програмі Радикальної партії є наступні положення, які пов'язані з сільським господарством:

- Заборона розпорядження землею іноземцям.
- Створення прозорого земельного кадастру, що унеможливить земельне рейдерство.

Пан Ляшко намагається апелювати до звичайного народу. Його передвиборча програма написана простою мовою та включає багато фамільярної лексики. З веб-сторінки партії: «Радикальна партія стане основним захисником інтересів села у парламенті».

Олександр Вілкул (нар. 24 травня 1974, м. Кривий Ріг) — політик, член партії «Опозиційний блок» (в минулому Партія регіонів). Віце-прем'єр-міністр України з 24 грудня 2012 — 27 лютого 2014. Стосовно визначених у програмі кандидата у президенти заходів підтримки бізнесу, пропонується стабілізація гривні і повна заборона на втручання правоохоронних органів в роботу бізнесу. Програмою передбачається, що залучення внутрішніх інвестицій у економіку відбудеться за рахунок заощаджень громадян та створення державної системи гарантування вкладів населення в повному обсязі.

Передвиборча програма «Мир та розвиток: 4 кроки до успіху»⁹ включає наступні положення:

- захист права українців володіти землею;
- справедлива оцінка оренди земельних паїв із помісячною виплатою власникам;
- підтримка АПК за принципом «зеленого кошика»: компенсація 50% вартості основних фондів у переробці;
- компенсація відсотків за кредитами;

⁹ Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Вілкула О. Ю.
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001>

- розвиток інфраструктури сіл.

Андрій Садовий (нар. 19 серпня 1968, Львів) — політик, громадський діяч та бізнесмен, голова політичної партії «Об'єднання „Самопоміч“». З 25 квітня 2006 року міський голова Львова.

У програмі кандидата зазначені «Перші кроки щодо розвитку аграрного сектору»¹⁰:

- Гарантувати українським фермерам дешеві кредити для придбання землі.
- Дозволити купувати землю тільки громадянам України.
- Обмежити кількість землі, яку може придбати одна особа.
- Запровадити прозорий продаж права оренди на землі державної власності.
- Стимулювати виробництво та реалізацію української сільськогосподарської техніки.
- Забезпечити спроможність сільських громад, щоб села стали місцем комфортного проживання для людей та збереження української національної ідентичності.
- Надати громадам право планувати території та розпоряджатися землями поза межами населених пунктів.

Олександр Шевченко (нар. 8 квітня 1971 року, Коломия) — підприємець, громадський діяч, політик, меценат. Народний депутат України 7-го (2014) та 8-го скликань. Суб'єкт висування на політичні вибори – політична партія «Українське об'єднання патріотів – УКРОП», членом якої є пан Шевченко. Партія позиціонує себе як представник правоцентризму.

Програма кандидата у президенти¹¹ торкається декількох аграрних питань:

- Дотації фермерам, а не олігархічним агрохолдингам.
- Збереження на початковому етапі мораторію на продаж землі корпораціям та закордонним резидентам. Дозвіл на купівлю і продаж землі в межах 200 гектарів на особу виключно для фізичних осіб – громадян України.
- Передача повноважень, бюджетів, майна, ресурсів та землі територіальним громадам, які ефективніше їх використовуватимуть.

Руслан Кошулинський (9 вересня 1969 р., Львів) — народний депутат України VII скликання, заступник голови Верховної Ради (VII скликання),

¹⁰ Програма кандидата у президенти Андрія Садового <https://sadvoyi2019.win/vision/>

¹¹ Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Олександра Леонідовича Шевченка <https://shevchenko.if.ua/article/programa.html>

заступник голови партії та голова Секретаріату Всеукраїнського об'єднання «Свобода». Кандидат у Президенти України від об'єднаних націоналістичних сил на виборах 2019 року. Передвиборча програма кандидата містить положення щодо створення могутнього середнього класу (не менше 60% населення), зокрема завдяки запровадженню прогресивної шкали оподаткування для бізнесу і для сплати єдиного соціального податку населенням. Інші положення щодо підтримки малого та середнього бізнесу в Україні стосуються надання доступних кредитів, включаючи безвідсоткові цільові державні кредити на відкриття власної справи. Кандидат у президенти закликає повернути до державної власності раніше приватизовані державні підприємства та заборонити приватизацію прибуткових підприємств.

Програма кандидата у президенти України¹² містить лише одне положення щодо аграрного сектору: «Заборонити торгівлю стратегічним ресурсом України – землею с/г призначення. Надавати її в довгострокове володіння винятково українським громадянам із правом родинного успадкування або продажу лише державі».

¹² Програма кандидата на пост Президента України Руслана Кошулинського
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001>

Бачення розвитку лісового господарства у передвиборчих програмах кандидатів у президенти України

Українські ліси займають 10,4 млн. га. з загальною лісистістю у 15,9%. Окрім надзвичайно важливих екологічних функцій, ліс також виконує такі економічні функції, як забезпечення розвитку деревообробних галузей та експорт продукції на міжнародні ринки. Багато років поспіль Україна є світовим лідером з експорту паливної деревини та входить у десятку найкрупніших експортерів деревного вугілля, тобто є у першу чергу постачальником сировинної продукції. Задля збереження лісів, переорієнтації на виробництво продукції з високою доданою вартістю та для ревіталізації української деревообробної промисловості, Уряд запровадив заборону на експорт лісу-кругляку листових порід у 2015 році, а вже у 2017 році почав діяти мораторій на експорт круглого лісу усіх порід включаючи сосну. Більш того, минулого року Верховною Радою України був прийнятий законопроект щодо заборони вивозу за межі території країни деревини паливної, якій був у подальшому ветоований чинним президентом України. Наслідки введення мораторію на експорт кругляку є скоріш негативними, адже багаторазово оприлюднювалась інформація щодо продовження тіньового експорту кругляка під виглядом дров. Разом з цим Європейська Комісія офіційно висловила позицію щодо скасування мораторію, «пояснюючи це тим, що він не відповідає даним Україною зобов'язанням в рамках Угоди про асоціацію та СОТ»¹³.

Аналізуючи передвиборчі програми кандидатів у президенти України можна зробити висновки чи вони приділяють належну увагу питанням розвитку лісового господарства. Також це дозволяє отримати розуміння щодо майбутнього регулювання лісової галузі у разі перемоги на виборах того чи іншого кандидата. Задля цього було проаналізовано передвиборчі програми десяти найпопулярніших кандидатів у президенти, які за даними соціологічних опитувань мають високі шанси на перемогу у виборах. Нажаль чинний президент України, Петро Порошенко оминув проблеми лісової галузі у своїй передвиборчій програмі. Також варто зазначити, що лише половина з відібраних кандидатів таким чи іншим чином висвітлює своє ставлення щодо розвитку лісової галузі.

Володимир Зеленський вважає, що контроль за вирубкою лісів є внеском у майбутнє країни. У його передвиборчій програмі зазначено, що Україна його мрії є такою, «... де недоторканими є Карпатські ліси, а не депутати»¹⁴.

¹³ Бемманн А., Пилаєва А.Г., 2018, *Регулювання ринку деревини в Україні та Німеччині*, АПД Україна, Київ.

¹⁴ Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського <https://program.ze2019.com/>

Ставлення Юлій Тимошенко до проблем лісової галузі визначено у Новому економічному курсі¹⁵. Серед проблем, які «є надзвичайно резонансними і болісними для суспільства та щоденного життя громадян» визначено варварські вирубки лісу та його контрабанда за кордон (в основному у країни ЄС). Нажаль у подальшому Новий курс не дає чітких дій щодо вирішення визначених проблем. Але у секції 13.5. «Напрямки використання проривних технологій» дається опис такого технологічного тренду як Інтернет речей (IoT), який надасть можливість зробити прозорими «процеси життєдіяльності країни», наприклад буде запобігати незаконним рубкам лісів через «інтелектуальний аналіз космічних знімків або дронів». Таким чином, Юлія Тимошенко робить ставку на передові технології, які можуть бути використані для оперативного визначення і аналізу екологічних проблем та незаконних дій у користуванні природними ресурсами.

Анатолій Гриценко, голова політичної партії «Громадянська позиція» чітко визначив своє бачення розвитку лісової галузі. У його передвиборчий програмі зазначено: «Не буде нищення лісів і довкілля – буде мораторій на експорт деревини під виглядом дров, з розвитком вітчизняних деревообробної, меблевої, картонно-паперової галузей і відновленням лісових масивів»¹⁶.

Олег Ляшко, Лідер Радикальної партії Олега Ляшка, у своїй передвиборчій програмі¹⁷ звинувачує чинну владу у тому, що вона «замість того, щоб розвивати вітчизняну деревообробку – хоче зняти наш мораторій на заборону вивозу лісу-кругляка на угоду МВФ».

Андрій Садовий, голова політичної партії «Самопоміч», вів дуже активну передвиборчу агітацію, у тому числі через розповсюдження відео-роликів щодо актуальних проблем у країні. Один з них присвячений лісовому господарству і називається «Чудо від митників: дрова перетворюються на ліс-кругляк»¹⁸, у якому викриваються схеми незаконних поставок круглого лісу за кордон під виглядом дров. Він також наголошує на тому, що потрібна бути політична воля підтримати власного виробника продукції деревообробної галузі, адже зараз триває закупка готової продукції з-за кордону, для виробництва якої можливо було використана саме нелегально вивезена деревина українського походження.

¹⁵ Тимошенко Ю.В., 2018, *Новий економічний курс України. Стратегія інноваційного розвитку*. https://nku.com.ua/wp-content/themes/nku/img/NKU_book.pdf

¹⁶ Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Гриценка Анатолія Степановича. http://www.grytsenko.com.ua/prohrama.html?print_this=1

¹⁷ Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Ляшка Олега Валерійовича. План Ляшка. <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001>

¹⁸ Чудо від митників: дрова перетворюються на ліс-кругляк https://www.youtube.com/watch?v=W63LStEYr_o

Висновки

Кандидат \ Питання	Зняття мораторію на продаж с/г землі	Заборона продажу с/г землі іноземцям	Створення земельного кадастру	Державна підтримка с/г підприємств	Державна підтримка дрібних та середніх підприємств, фермерів	Державне управління лісовим господарством
Петро Порошенко	-	-	-	-	-	-
Юлія Тимошенко	✓	✓	✓	-	✓	✓
Володимир Зеленський	✓	-	-	-	-	✓
Юрій Бойко	✗	-	-	✓	✓	-
Анатолій Гриценко	✓	-	✓	✓	✓	✓
Олег Ляшко	✗	✓	✓	-	✓	✓
Олександр Вілкул	✗	✓	-	✓	-	-
Андрій Садовий	✓	✓	-	-	-	✓
Олександр Шевченко	✓	✓	-	-	✓	-
Руслан Кошулинський	✗	-	-	-	-	-

Таблиця 2. Відповіді кандидатів у президенти на головні питання аграрної та лісогосподарської політики.

«✓» – за, «✗» – проти, «-» – нема відповіді. Джерело: АГД Україна

Аналізуючи передвиборчі програми, можна зробити висновок, що думки кандидатів у президенти стосовно скасування мораторію на продаж с/г землі розходяться. Два кандидати у президенти – лідер Радикальної партії Олег Ляшко і представник української націоналістичної партії «УКРОП» Руслан Кошулинський категорично проти відкриття ринку с/г землі. Представники «Опозиційного блоку» Юрій Бойко і Олександр Вілкул вважають, що рішення щодо зняття мораторію повинен приймати народ через референдум. Володимир Зеленський виступає за формування прозорого ринку землі. У той час, інші кандидати у президенти підтримують зняття мораторію лише за певних умов. Так, Юлія Тимошенко закликає до створення належних правових механізмів реєстрації і захисту права приватної власності на землю.

Анатолій Гриценко наполягає на зміцненні фінансової спроможності фермерів, зупинки тіншового обігу земель та збільшенні вартості землі. Нажаль у передвиборчій програмі чинного президента не має згадок про земельний ринок і напрямки реформування державної підтримки. Можливо це пов'язано з тим, що скасування мораторію на продаж с/г земель не є популярним рішенням, яке схвалює більшість виборців. Але, раніше заявлена позиція президента була «за» відкриття ринку землі та обмеження покупки в одні руки, а також заборона її продажу іноземцям¹⁹. У Новому курсі Юлії Тимошенко зазначено, що дрібні фермери повинні мати пільгові права на придбання землі. Одночасно, Андрій Садовий вважає, що фермерам потрібно надавати дешеві кредити на покупку землі. За встановлення обмежень в одні руки виступають три кандидати – пані Тимошенко, Андрій Садовий та Олександр Шевченко. При цьому останній визначає максимально можливу кількість придбаної землі на рівні 200 га. Позицію щодо продажі с/г земель у державної власності висловила лише пані Тимошенко.

За заборону продажу або розпорядження с/г землі іноземцями виступають одразу 5 кандидатів на пост президента – Тимошенко, Ляшко, Вілкул, Садовий та Шевченко. Три кандидати наполягають на створенні земельного кадастру – Тимошенко, Ляшко і Гриценко. При цьому, останній вважає що відкриття ринку землі можливо лише при 100% готовності кадастру.

Державна підтримка малих та середніх с/г підприємств та ферм зазначена у чотирьох передвиборчих програмах кандидатів на пост президента – Анатолія Гриценка, Юлії Тимошенко, Юрія Бойка і Олександра Шевченка. Три останні кандидати сходяться на думці, що потрібно вирішити проблему з доступом до кредитування для цих видів господарств. Олег Ляшко обіцяє надавати дотації на худобу. Більш того, Юлія Тимошенко та Олег Ляшко закликають визначити пріоритетними формами с/г виробництва саме дрібні та середні фермерські господарства.

¹⁹ Agropolit.com, Порошенко підтримав скасування мораторію на землю після проведення земельної реформи. <https://agropolit.com/news/10983-poroshenko-pidtrimav-skasuvannya-moratoriyu-na-zemlyu-pislya-provedennya-zemelnoyi-reformi>

Пан Гриценко вважає, що потрібно стимулювати виробництво продукції з високою доданою вартістю, а пан Вілкул наполягає на компенсації 50% вартості основних фондів підприємствам з переробки.

Цікаво, що відповідно до передвиборчих програм, усі кандидати погоджуються, що потрібно децентралізувати владу на рівень об'єднаних територіальних громад. Крім того, Андрій Садовий вважає, що громадам треба надати право планувати території та розпоряджатися землями навіть поза межами населених пунктів.

Варто зазначити, що лише половина з десятки найпопулярніших кандидатів на пост президента України висловила свою думку стосовно розвитку лісового господарства. Володимир Зеленський та Юлія Тимошенко звертають свою увагу на проблеми незаконної вирубки лісів. Анатолій Гриценко та Олег Ляшко однієї думки стосовно продовження дії мораторію на експорт круглого лісу. Вони разом з Андрієм Садовим також наголошують на необхідності розвитку вітчизняної деревообробної галузі.

Резюмуючи аналіз передвиборчих програм кандидатів у президенти України виявилось, що найбільш популярне та актуальне питання наразі стосується саме зняття мораторію на продаж с/г землі. Пов'язані з цим питання щодо заборони на покупку землі іноземцями та створення земельного кадастру також отримали належну увагу. Половина кандидатів у своїх передвиборчих програмах висвітлюють потребу підтримки дрібних та середніх фермерських господарств та с/г підприємств.